

Hatalmas munkát végzett a szerző. Szinte a kötet minden mondata dokumentált és lábjegyzettel ellátott. Besnyi Károly így szól erről kötetében a *Zárógondolatok* fejezetben (64. oldal): „Az előző oldalakon tényeket közöltünk. Biztosan nincs itt minden vonatkozó adat, csupán, ami kiderült az előkerült dokumentumokból, de talán elegendő ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk az események egymásutánjáról és összefüggéseiről. Meglehet, túlságosan is »tömény« közlés ez, nagyon is a dokumentumokra összpontosít, és hiányoznak belőle az értékelést megkönnyítő magyarázatok.” Szerintem nem baj a tömény közlés, mivel így elkerülte a találgatásokat, újabb legendák nem születtek és adott esetben a kérdésben nem is kell állást foglalni. A tények maguktól beszélnek.

(Besnyi Károly: Betiltott ünnep. Ómorovica 200 éves évfordulója, amit nem engedtek megünnepelni. Monográfia. Helytörténeti Egyesület, Bácskossuthfalva, 2020. 224 oldal)

Györe Géza

CSODÁLATOS ALBUM MÁRTON ÁRONRÓL

Márton Áron és bölcsőhelye – Csíkszentdomokos hitvallója címmel a főpásztor halálának 40. évfordulójára jelentetett meg egy csodálatos albumot a PéterPál Könyv Kiadó (www.erdelyalbum.hu), amelyben Márton Áron emberi nagyságát, kiemelkedő személyiségének lélekformáló erejét, az iránta érzett tiszteletet és szeretetet, valamint drámai életútját mutatja be a bölcsőtől a sírig a *Magyar Örökség Díjas* szerzőpáros.

Nagyrabecsülés, tekintély, elismerés, alázat övezte alakját, s lengi körül ma is. Ilyly Gyula nem véletlenül nevezte különleges szóeleménnyel *emberkatedrális*nak. Az ismeretterjesztő fotóalbum a legendás püspök életét, elhivatottságát, Istenbe és az emberekbe vetett hitét mutatja be, kiemelve az erdélyi tájakhoz, az emberekhez, a szü-

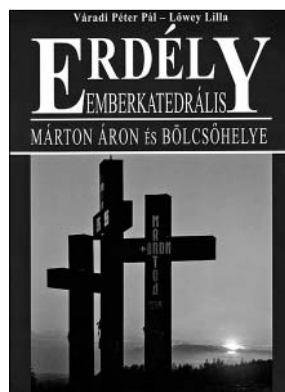
lőfaluhoz, Csíkszentdomokoshoz fűződő kapcsolatait, érzelmeit.

Márton Áron olyan személyiség, aki mai is példakép lehet. Átszötte életét a magyar történelem: az első világháborúban Doberdónál harcolt, Trianon után képviselte a magyar közösséget, a Jad Vasem (Izrael Állam által 1953-ban alapított intézet) ki-tüntette *A Világ Igaza* címmel, mert kiállt a zsidóság mellett. A kommunizmus éve alatt üldözték. Egész életében csak a jót tette, következetesen ugyanazt képviselte végig, mégis 77 ezer oldalnyi anyag gyűlt össze róla a *Securitaténál*.

A fotóalbum beilleszkedik a szerzők kiemelkedő erdélyi egyéniségeket ismerető könyveiknek a sorába, de több is ennél: a szülőfalu mellett bemutatja a gyulafehérvári püspökséget, valamint azt, hogy Márton Áronnak boldoggá avatása előestéjén máig élő tisztelete

van, sok-sok, ma is aktív papot ő szentelt fel, akiknek személyéhez kötődő történetei, bérmálási emlékei vannak. De nem csak a katolikusok, hanem a protestánsok és a nem vallásosok körében is megkülönböztetett tisztelet övezi a nemzetért és a kommunizmus ellen való kiállásáért.

Egykori püspöki titkára, Bara Ferenc csíkdánfalvi plébános a kötet előszavában többek között a következőket írja: „... rendíthetetlen hitével belegyökerezve a biztosságos Sziklába, Istenbe, végezte papi és főpásztori munkáját. Ebbe a Sziklába kapaszkodva állta a viharok tépését, és lett sziklaszilárd, aki a két világháború borzalmaiban, az üldözöttek védelmezésekor, a börtön falai között hat éven át 6202-es számú rabként, kényszerlakhelyének tíz évig tartó foglyaként, majd súlyos betegségében

is tudta, hogy a sötét borulat mögött is ott van az Isten és beléje vetette bizalmát. Ezzel a hittel és meggyőződéssel bátorította 1944-ben papszentelési beszédében papjait; »az igazság védelmében és a szeretet szolgálataiban az üldöztetés és börtön nem szégyen, hanem dicsőség«.

(Váradi Péter–Löwey Lilla: Erdély. Emberkatedrális. Márton Áron és bölcsőhelye. Csíkszentdomokos hitvallója. PéterPál Kiadó, Veszprém, 2020. 112 oldal)

Udvarhelyi Olivér

SZERELEM A HAGYOMÁNYOS PARASZTI VILÁGBAN

A szerelem, a szeretkezés, a nemiség, el egészen az erotika különböző formáig, a szexuális örömszerzés és örömatélés csínyja-bínyja, a hagyományos paraszti életben a szigorúbban őrzött titkok közé tartozott. Anya nem beszélt róla a leányával, apa még kevésbé a fiával, de a lakodalmi csujogtatások többé-kevésbé kötött szövegeiben, a munkák idején vagy szüneteiben, „maguk között” folytatott beszélgetések során bizony gyakran szóba került a téma, csak-hogy ez ritkán jutott el a néprajzi szakirodalom lapjaira. Még a „szerelem” témájának néprajzi gyűjtését elsőként felvető és szorgalmazó Ortutay Gyula is – pedig egyébként nem volt szégyenlős sem a politika, sem a társadalmi érintkezés területén – *A szerelem Ajakon a házaseletig* című írásában csak kerülgeti a szerelem testi, fizikai vonatkozásait, az egész „alaplumban” egyetlen egyszer kerül szóba az a bizonyos szerv, amiről Ady is megírta, hogy „mindig az a cél, mindig az a szándék...” Akkor is csak olyan formában, hogy „A menyecske anyja még a lagzi után ad az új párnak pinatódót: tehenet, malacot, libát, aprójózságot...”¹

1 Ortutay Gyula: *A szerelem Ajakon a házaseletig*. I–II. Népiünk és Nyelvünk VI. 1934. [159–167, 211–217.] 217.

Amikor az 1980-as években néhány folyóiratban megjelentek Vajda Mária írásai a balmazújvárosi „rideg” parasztok szerelmi életéről, szexuális szokásairól, emlékszem, néhány néprajzi összefüggésben a tisztességben megőszült tudósok és professzorok milyen izgatottan tépték ki egymás kezéből a kecskeméti *Forrást*, meg a debreceni *Alföldet*, hogy kellőképpen „felháborodhasanak” a szerző „ethnosexológiai” írásain, amikből aztán a *Hol a világ közepe?* című, nagy sikerű könyve megszületett. Ez nagy lépés volt a paraszti élet intim szférájának feltárása felé, mert addig inkább csak a pajzán, erotikus népmesék, trufák, csujogtatók, találós kérdések formájában került nyilvánosságra ennek néhány, nemegyszer csupán hatásvadász, az öncélú obszcénség határán mozgó részlete. Az 1980-as évektől aztán megnövekedett a folkloristák érdeklődése az *erotika*,² az *erosz*,³ vagy egyszerűen és magyarul a *szerelem*⁴ hagyományos életben betöltött szerepe iránt, számos kiadvány foglalkozott a témával, bár – mint Fónagy Zoltán említi egy bejegyzésében – a paraszti társadalomban a szexualitás terén „a hétköznapi gyakorlat soha nem esett egybe tökéletesen az írott és íratlan normákkal”.

Balázs Lajos tehát meglehetősen feltáratlan – hogy stílszerű legyek: szűz – területre lépett *A paraszti világ szerelmi eposza* alcímet viselő könyvével. Persze nem helyből ugrotta át az akadályt, mert a témának már több alkalommal is nekifutott, vagy legalábbis alaposan szemrevételezte a terepet. Első nagyszabású vállalkozásában, amikor összefoglalta az emberélet három nagy fordulójának Csíkszentdomokoson gyűjtött és megfigyelt szokásvilágát, a szerelemmel leginkább átitatott, a párválasztással és a

2 Hoppál Mihály–Szepes Erika: *A szerelem kertjében*. Erotikus jelképek a művészetben. Szépirodalmi Könyvkiadó. Budapest, 1987.

3 Hoppál Mihály–Szepes Erika i. m.

4 Nagy Olga: *Népi változatok a szerelemre és házasságra*. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1994.